

PRISVINNER: Røros er nylig kåret til verdens beste destinasjon.

Bergtatt av **Bergstaden**

367 år etter at gruveeventyret startet er Røros nå kåret til verdens beste destinasjon. Det er på høy tid å ta seg en tur.

Tekst & foto: **Sofi Lundin**

Røros vant nylig **Virgin Holidays Responsible Tourism Award** i kategorien verdens beste destinasjon.

Bergstaden fikk prisen på bakgrunn av sitt arbeid med bærekraftig destinasjonsutvikling, og et besøk bekrefter grunnelsen.

Levende historie

Solen kikker fram bak skyene og legger seg som et slør over husrekken på **Sleggveien**. Med sekk på ryggen, kamera over skulderen og vind i håret bestemmer jeg meg for å utforske den prisbelønte og verdensberømte byen.

Flere hundre år med gruvedrift har satt sine

spor på bebyggelse, landskap og folk. Slagg, avfallet fra smelteprosessen av kobbermalmen, har blitt til store fjell som reiser seg på begge sidene av den smale veien. De mørke steinene ligger som et sort teppe på marken og kryper inn i sandalene mine. Landskapet her er berglikt. Jeg bestemmer meg for å bestige ett av fjellene. Fra toppen venter et fantastisk syn.

Røros er drømmen for en fotograf. Det er ikke mer enn et par timer siden jeg trillet kofferten av toget, men den første minnebrikken er allerede full. Når jeg endelig når toppen av slagghaugen ligger skyene lavt.

Jeg strekker hendene opp mot himmelen

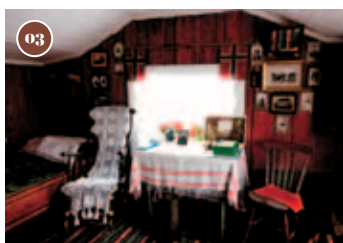
og lar en gigantisk bomullsliknende sky skli gjennom fingrene. Det fargerike landskapet nedenfor ligner mer på et flott maleri enn virkelighet.

Nesten litt motvillig forlater jeg toppen og begir meg innover i «maleriet».

Pippis gate

– Velkommen inn. Vær forsiktig. Ikke slå hodet i dørposten, sier en kvinnestemme fra dyppet av huset.

Med to små skritt forflytter jeg meg fra inngangsdøra til stua, og stemmen viser seg å tilhøre Liv Trøøien, en blid guide som mer enn

01. FASCINERENDE: Miniaturerne i underetasjen til Smelthytta avslører gruvedriftens mysterier.

02. BERGSTAD: Røros er Norges eneste offisielle bergstad, det vil si en by grunnlagt med utgangspunkt i gruvedrift, etter at Kongsberg fikk endret sin status til «vanlig» by.

03. BEVART: Røros har bevart svært mye av sin rike kulturarv, både utendørs og innendørs.

gjærne forteller historien bak det vesle huset.

– Hesthandler Fredrik Magnus Andreassen Elvelund var én av de siste familiene som bodde her. Fredrik, hans kone og deres elleve barn var blant de mange taterfamiliene som frekventerte her på den tiden.

– Forestill deg at de var 13 personer som bodde her, sier Liv og ser fra høyre til venstre i rommet, som minner om et dukkehjem.

Jeg er i 1800-tallets **Sør-Trøndelag** og befinner meg i huset **Spjellstuggu**, på Sleggveien i Røros.

Øverst på Sleggveien, som også blir kalt for **Pippis gate** etter at noen scener fra tv-serien om rødtoppen ble spilt inn her, bodde håndverkere, tatere, løsarbeidere og enslige som ikke hadde gårdsbruk og husdyr å leve av.

Den siste familien flyttet ut en gang på 1950-tallet og i dag lever historien videre gjennom velbevart arkitektur og flinke fortellere.

Eventyrets begynnelse

Hitterelva, som deler byen på midten, har hatt stor betydning for gruvedriften i Røros. Fossen

i elva ga nemlig drivkraft til smelteverket.

Det var her Røros, slik byen ser ut i dag, ble bygget opp på midten av 1600-tallet. Norge var i union med Danmark og Kristian IV hadde sendt ut en kongelig befaling til folket om å finne mineraler og malm.

Smelthytta, én av hovedattraksjonene i Røros, ligger rett ved elva. Der venter historisk påfyll og nye opplevelser.

– Legenden forteller om bonden Hans Olsen Aasen. Han var én av de få som bodde i distriktet før bergverksdrifta begynte i 1644, forteller guiden Jørgen Molaug.

– En dag var Hans på jakt i **Storvola**. Som så mange ganger før hadde han jaktlykke og traff et reinsdyr. Idet bukken falt til bakken, sparket den til mose og lyng på bakken. Hans fikk øye på en stein som skinte så fint. Steinen, som viste seg å være kobber, ble begynnelsen på gruvedriften på Røros.

Historisk miniputtverden

Jørgen kjenner hjemtraktene sine imponerende godt. Han formidler med innlevelse historien om byen, som før reinsdyret ble drept og Hans

fant steinen, bare var en skogkledd ødemark.

Vi befinner oss i underetasjen til Smelthytta, hovedanlegget til Røros kobberverk, og stemningen er helt spesiell. En svak, gulaktig belysning gjør det mulig å finne fram i det ellers mørke rommet. Modeller i miniatyrstørrelse illustrerer hvordan gruvedriften gikk til.

Jørgen peker inn i en hule der noen gruvearbeidere i miniatyr holder svære fakler i hendene.

– Ild ble brukt for å gjøre berget porøst, slik at det ble mulig å bryte løs malmen.

Figurene beveger seg og flammene flakker.

Smelthytta var mer eller mindre i kontinuerlig drift fra 1646 og fram til virksomheten opphørte i 1953. Ikke mindre enn åtte branner gjorde at bygningen måtte bygges opp på nytt flere ganger.

Etter den siste brannen i 1975 sto bare rester igjen. Bygningen er senere gjenreist som kulturminne, og har siden 1988 tjent som lokaler for **Rørosmuseet**.

Hester og kjerrer ble brukt for å frakte kobberet fra gruvene opp til bakkeplan. De knøttsmå modellene er fascinerende

MALERISK: Fra toppen av slagghaugene er det noe uvirkelig og malerisk over utsikten.

kunstverk, men etter en times tid nede i gruvenes verden er det på tide å delta på kobbersmelting i neste rom.

Mat på lange fat

Sjarmerende butikker og kunstgallerier, trange grender og pittoreske kafeer setter også sitt preg på omgivelsene i Røros. Trøndere, i alle fall de vi treffer på her, er dessuten gjestfrie, morsomme, spontane og jordnære. Du trenger altså ikke å dra til Syden for å komme til «varmere» strøk.

Uansett begynner lykken i Røros på kjøkkenet. «Som rørosingen er også rørosmaten ekte vare», står det i guideboken for regionen, og den rike matkulturen, ny som gammel, er en stor del av opplevelsen. De som lar smaksløkene styre reisemålet, kan for eksempel la seg lokke av gamle matretter som *pyjalt* og *spannøst*.

Jeg løper rett inn på **Frøyas hus**, som ligger i en gård fra 1742. Her serveres *Røros-lemse*, *pyjalt*, *rømmegrøt*

og *spekemat*. Nystekte vafler med syltetøy og rømme smaker helt nydelig i sommersonen i den gamle bakgården med utsikt mot **Rørøskjerka**, som kanskje er den mest ikonisk kjente av byens mange historiske severdigheter.

På **Frøyas hus** sitter du bekvemt på langbenker med skinnfeller, pledd og puter. På fjøsvegger henger antikviteter, kelim-tepper og malerier. På vinteren er det servering inne i **Fjøset** og på **Eldhusloftet**. Du kan til og med sove over hvis du er heldig og får booket ett av de to koselige værelsene.

Frøyas hus er for øvrig ikke det eneste alternativet om du tar en spontan tur og vil bli litt lenger. Hele Røros er stappfull av pittoreske små steder som tilbyr mat, shopping og seng under samme tak.

Begynn gjerne utforskningen fra én av hovedgatene, **Bergmannsgata** eller **Kjerkgata**, og begi deg ut på et trøndersk mateventyr. Men ikke glem å fylle på kontoen før du slipper deg løs her. Røros er helt klart avhengig av turister

6 anbefalinger

1. BERGSTADVANDRING

Vandringen gir en innføring i hvordan det gamle bergverkssamfunnet vokste fram, og tar deg til bakgårder som viser det spesielle gårdsbruksystemet i byen. Billetter fås på turistkontoret. Peder Hiorts gt. 2

> www.roros.no

2. RØROS KIRKE

Bergstadens Ziir, best kjent som **Røros kirke**, sto ferdig i 1784. Den er én av landets største, med 1600 sitteplasser.

> www.roroskirke.no

3. OLAVSGRUVA

En omvisning i **Olavsgruva** er en vandring gjennom 300 års bergverkhistorie. Turen går 500 meter inn i fjellet og 50 meter under bakkenivå. I gruva er det høy luftfuktighet og fem grader året rundt, så ta med varme klær og godt fottøy. Har du bil så kjør RV31 ut av Røros. Det er 13 km til Olavsgruva fra sentrum.

> www.verdensarvenroros.no/museet_olavsgruva/

4. SMELTHYTTA

I den gamle **Smelthytta** på malmplassen i sentrum kan du lære mer om byens historie og om **Rørøskobberverk**.

> www.verdensarvenroros.no/museet_smelthytta/

5. PRESSEMUSEET FJELD-LJOM

8. januar 1886 kom avisa **Fjeld-Ljom** med sitt første nummer. Avisen holdt til ved Hitterelva i 88 år, og nå er bygningen et pressemuseum. Huset inneholder det eneste komplette avistrykkeriet for blytsats i hele Norden.

> www.fjeld-ljom.no

6. KUNSTHÅNDVERKSRUNDE

Bli med på tur rundt til noen av de kjente kunsthåndverkerne i Røros. Du får et innblikk i hvordan de produserer sine spennende produkter og hvilke teknikker de bruker. Turen bestilles på **Rørøsturistkontor**.

Peder Hiorts gt. 2

> www.roros.no

for å overleve. Det er ikke rørosingene for flaua til å innrømme, og ingen turister for naive til ikke å se.

Sædceller og fallos

Kulturlivet lever året rundt i Røros, og byen har lenge hatt en særlig tiltrekningskraft på kreative sjeler av ulikt slag.

Blant disse må nevnes forfatter Johan Falkberget (1879–1967), som begynte sin yrkeskarriere som gruvarbeider. Mange av hans romaner skildrer arbeidere og arbeidsvilkår i gruvesamfunnet, og gjennombruddet kom i 1923 med romanen «Den fjerde nattevakt».

En annen kjent person, maleren Harald Sohlberg (1869–1935), ble også lokket av den rolige småbyatmosfæren her. Bildene «Efter snestorm, Røros Lillegaten» og «Blomstereng nordpå» blant de som ble til her.

I dag er det rundt 40 aktive kunstnere i byen. Mange av dem har tilhold i bakgårdene, og du trenger ikke engang å være kunstinteressert for å ha det moro på kunstvandring her.

Skjebnen lurer meg med inn i en bakgård, der fnisende jenter og sjenerte pensjonister kikker fram bak en gigantisk fallos. Ut av den flere meter høye kjempetissen stikker en rekke peniser. Noen oppadstrebbende. Andre hengende.

Dette er skapelsen til kunstner Per Lysgaard. I snart 25 år har han drevet galleriet sitt på Kjerkgata, og inne i butikken hans venter en fargeglad opplevelse. Kopper, fat, krus og boller i blått, gult, oransje og rødt lyser opp rommet. Utenfor lager nysgjerrige folk neseavtrykk på vinduene.

Fjortisfnisingen fortsetter inne i butikken. Hvert kunstverk er dekorert med noe som ligner på sædceller. Eller er det bare fantasien

KOSELIG: Røros er ikke bare fortid, men har også et levende kulturliv og koselig kafekultur, som her på Frøyas hus.

vår som får øynene til å se rare ting? Uansett hva svaret er, så kan man virkelig kalle kunsten hans unik.

Et verdenskulturminne

Dagen har blitt kveld, men solen har ingen planer om å gå ned ennå.

Jenter i sommerkorte skjørt og med solbrente skuldre, myldrer rundt på Kjerkgata. De fleste av de karakteristiske trehusene i sentrum er bebodde, og sommerstid betyr det at gjerder og hus må males, vinduer må pusses, biler må poleres og is må spises.

Spillemannstradisjonen i Røros våkner til liv denne sommerkvelden. Det drikkes øl i

mengder, folk danser seg svette i gatene og lokalbefolkningen ser ekstra stolte ut av å være herfra. Og det er jo ikke så rart.

Røros fikk en plass på UNESCOs liste over verdens kulturarv allerede i 1980. I 2010 ble også de omkringliggende områdene rundt Røros bergstad, den såkalte **Circumferensen**, skrevet inn på verdensarvlisten, og hvert år får området rundt én million besøkende.

600 meter over havet i det norske innlandet har 333 år med gruvedrift skapt et verdenskulturminne som etter alt å dømme vil holde seg levende i lang tid fremover.

Røros

Fylke Sør-Trøndelag
Innbyggertall 5602

TURISTINFORMASJON

> www.roros.no

SLIK KOMMER DU DIT

Fly På hverdager er det nå to daglige flyavganger Oslo–Røros med **DOT LT**. Billetter fra 349 kr.

Tog Fra Oslo tar drøyt fem timer med tog, mens det fra Trondheim tar cirka 2 ½.

Buss Turen Røros–Trondheim tar rundt tre timer

med **Gauldal Billag** og koster 170 kr én vei. I tillegg er de med i driften av **Østerdalsekspresen** som går mellom Trondheim og Oslo, via Røros. **NOR-WAY bussekspress** er et annet alternativ.

Bil Kjører du selv, så beregn cirka fem timer fra Oslo og to fra Trondheim.

> flytod.no

> www.nsb.no

> www.gauldalbillag.no

> www.nor-way.no

SOV GODT

Det er mange overnattingsmuligheter i Røros, og på hjemmesiden til **Destinasjon Røros** finner du god oversikt over hoteller, leiligheter, pensjonater, fjellstuer og hytter.

> www.roros.no

Idrettsparken Hotell AS er et rolig, familiedrevet hotell som ligger tre minutters gange fra togstasjonen. Et dobbeltrom med frokost koster 1050 kr. Hotellet har egen campingplass, hyggelig betjening og god mat.

> www.idrettsparken.no

Bergstadens Hotel er et alternativ for den som vil slå mer på stortromma. Hotellet som ligger i sentrum, har nyoppussede rom, flere restauranter og mange aktivitetstilbud. Regn med mellom 1500–2000 kr for et dobbeltrom.

> www.bergstaden.no